

JESUS. — « Et crediderunt Scripturam, » quae Christum a morte resurrecturum praedixit, quam ipsi antea non intellexerunt, sed tunc demum intellexerunt, cum eandem reipsa in Christi resurrectione completam viderunt. Talis Scriptura est *Psalm. xv, 40*: « Non dereliquis animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. » Et *Osae vi, 3*: « Vivificavit nos post duos dies, in die tertia suscitavit nos. »

ET SERMONI QUEM DIXIT JESUS, — scilicet « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. » Crediderunt huic sermone, cum viderunt Christum de tertio resurgentem; intellexerunt enim Christum de resurrectione corporis, non de resuscitatione templi, metaphorice locutum fuisse.

23. CUM AUTEM ESSET HIEROSOLYMUS IN PASCHA IN DIE FESTO (p. d. In die festo Paschae), MULTI ERUDIDERUNT IN NOMINE EJUS, — id est in nomen ejus; puta eum vere gerere et pro se ferre nomen Messiae, sive eum vere esse Messiam, hoc est Christum, uti ipse se nominabat, et a fidelibus publica fama nominabatur et celebrabatur. Hebraei enim idem est « credere Deo et credere in Deum, » uti recte probat Jansenius; licet S. Augustinus ea hic distinguat.

VIDEN ES SIGNA (miracula) EJUS, QUE FACIEBAT, uti probare se esse Christum.

24. IPSI AUTEM JESUS NON CREDEBAT SEMETIPSUM ESSE, EO QUOD IPSE NOSSET OMNES. — « Non credebatur, » id est « non confidebat; » licet enim sciret eos in se credere, tamen sciebat pariter eos esse mutabiles, et facile ab hac fide posse resiliire ac perverti a tot Pharisaeis et Scribis suis hostibus; ipsorum enim magna erat tum aucto-

ritas, tum vis et potestas. Ita S. Chrysostomus et Euthymius. Qua de causa Christus cum his, nec secrete, nec diu versatus est, sed abijt in alia Judaeae loca, ut patebit cap. sequenti, vers. 22. Sciebat enim non tantum quid jam cogitarent et facerent, sed et quid deinceps contra se cogitaturi et facturi erant, scilicet quod ipsum persequerentur usque ad mortem et crucem.

25. ET QUIA OPUS EI NON ERAT, UT QUIS TESTIMONIUM PERHIBERET DE HOMINE; IPSI ENIM SCIEBAT QUID ESSET IN HOMINE. — Scrutabatur enim cor cujusque, an constans esset, an levis et inconstans. Quocirca, ut ait S. Chrysostomus, « non curabat exteriora verba, qui in ipsos animas ingreditur, qui in humanas cogitationes irrumpit, qui eorum fervorem mox infrigescere cognoscebat: non opus erat Jesu testibus, ad eas quas formarat mentes cognoscendas. Plus noverat artifex quid esset in opere suo; » addit S. Augustinus: « quam ipsum opus, quid esset in semetipso. Creator hominis noverat quid esset in homine, quod ipse creatus homo non noverat. Haec enim dignitas, ait Cyrillus, vaeo Deo solummodo, nec ulli creaturarum attribuitur, esse καρτερικόν, novissimeque hominis animum, nullis exterioribus argumentis declaratum. » Unde Psalmista, *Psalm. xxxii, vers. 43*: « Qui fixit sigillatim corda eorum, qui omnia opera eorum intelligit. » Ita Franciscus Lucas, Jansenius, Baradius et alii.

Tropologie Beda: « Naquam simus, inquit, de nostra conscientia securi, sed semper sollicite formidemus; quod enim nos latet, aeternum arbitrum latere non potest. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus primo, Nicodemum docet regenerationem ex aqua et spiritu esse viam ad regnum caelorum. Secundo, vers. 14, praedicit exaltationem sui in cruce instar serpentis aenei a Mose erecti, et sicut mundum. Tertio, vers. 26, Joannes Baptista suos discipulos Christi baptismo obmurmurantes retrahit, ascensum ipsum esse Ecclesiae sponsum, cui omnia Pater in manus dedit, ut qui credit in eum, habeat vitam aeternam.

1. Erat autem homo ex Pharisaeis, Nicodemus nomine, princeps Judaeorum. 2. Hic venit ad Jesum nocte, et dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister: nemo enim potest haec signa facere quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. 3. Respondit Jesus, et dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. 4. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suae iterato introire, et renasci? 5. Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. 6. Quod natum est ex carne, caro est; et quod natum est ex spiritu, spiritus est. 7. Non auferis quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuo. 8. Spiritus ubi vult spirat; et vocem ejus

audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. 9. Respondit Nicodemus, et dixit ei: Quomodo possunt haec fieri? 10. Respondit Jesus, et dixit ei: Tu es magister in Israel, et haec ignoras? 11. Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accipitis. 12. Si terrena dixi vobis, et non creditis: quomodo, si dixerō vobis coelestia, creditis? 13. Et sicut Moyses exallavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis: 14. Et nemo qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. 15. ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. 16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in nomine unigeniti Filii Dei. 17. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. 18. Qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. 19. Hoc est autem judicium: quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem; et erant enim eorum mala opera. 20. Omnis enim qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: 21. qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta. 22. Post haec venit Jesus, et discipuli ejus in terram Judaeam; et illic demorabatur cum eis, et baptizabat. 23. Erat autem et Joannes baptizans in Aenon, juxta Salim: quia aquae multae erant illic, et veniebant, et baptizabantur. 24. Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem. 25. Facta est autem quaestio ex discipulis Joannis cum Judaeis de purificatione. 26. Et venerunt ad Joannem, et dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum. 27. Respondit Joannes, et dixit: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de caelo. 28. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego Christus; sed quia missus sum ante illum. 29. Qui habet sponsam, sponsus est; amicus autem sponsi, qui stat, et audit eum, gaudium gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. 30. Illud oportet crescere, me autem minui. 31. Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur. Qui de caelo venit, super omnes est. 32. Et quod vidit, et audivit, hoc testatur; et testimonium ejus nemo accipit. 33. Qui accipit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est. 34. Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur; non enim ad mensuram dat Deus spiritum. 35. Pater diligit Filium; et omnia dedit in manu ejus. 36. Qui credit in Filium, habet vitam aeternam; qui autem incredulus est Filio, non videt vitam, sed ira Dei manet super eum.

1. ERAT AUTEM HOMO EX PHARISAEIS, NICODEMUS NOMINE, PRINCEPS JUDEORUM (1). — Nicodemus, et inverso Demonicus, Graece idem est quod victor populi, qualis fuit hic, qui superans metum populi, Pharisaeorum et Pontificum, credidit in Christum: unde de eo sic scribit Lucianus in *Inventionis corporis S. Stephani*, ex ore Gamallelis: « Cognoscentes Judaei illum (Nicodemum) esse Christianum, amoverunt eum e principatu suo, et anathematizaverunt eum, et de civitate exulaverunt. Tum ego Gamallei quasi persecutionem pro Christo passum, sustuli eum in meum agrum, et alui, et vestivi, usque ad finem vitae ejus, et defunctum honorifice sepelivi juxta dominum Stephanum. »

Nicodemus postea saepius Jesum adijt, docentemque audivit, ut colligi potest ex *Joan. xix, 39*; in concilio Synedrorum ei auctoritate sua patrocinatus est adversus Pharisaeorum calumnias, jam tum propterea suspectus collegis, *vi, 50-52*, et in curando illius funere Josepho fuit adiutor, *xix, 38-40*. Caterum recte a pluribus observatum est, hoc loco non integram colloquium legi, quod Jesus cum Nicodemus instituit, sed praecipua tantum illius partes, imprimisque responsiones Jesu; hinc non mirandum hunc ipsum locum quadam obscuritate premit.

Quædam Nicodemus catalogo Sanctorum adscriptus est in Martyrologio Romano ad diem 3 augusti, ubi hæc habentur: « Inventio corporis S. Stephani Protomartyris; item sanctorum Gammalielis, Nicodemi et Abbonis, etc., sub Honore principis. »

PRINCEPS JUDÆORUM, — puta vir inter eos primarius, senator et e magistratu. Unde, cap. vii, 50, dicitur fuisse e concilio principum. Hæc omnia narrat Joannes, ut insinuet causam cur noctu venerit, et quam difficilis fuerit ejus ad Christum conversio.

2. HIC VENIT AD JESUM NOCTE, ET DIXIT EI: RABBI, SCINUS QUILA A DEO VENISTI MAGISTER: NEMO ENIM POTEST HEC SIGNA FACERE QUAE TU FACIS, NISI FUERIT DEUS CUM EO. — « Venit, » ut planius dogmata Jesu ex ipso ore disceret: « Cupiens, ait Beza, secreta ejus allocutione plenius discere mysteria fidei, » et viam salutis.

NOCTE, — tum ex pudore; pudebat enim eum per diem, spectantibus aliis, Jesum pauperem adire ejusque fieri discipulum, cum ipse esset magister in Israel, ut ait Christus, vers. 10; hoc enim ejus auctoritate et gravitate videbatur indignum; tum ne odium suorum Phariseorum Christum spernentium incurret; lucem tamen, quam nocte quesivit, invenit, ait Rupertus, maximeque hausit sacramenta salutis. Quare videtur solus sine famulo et socio noctu ad Christum venisse, cum eo ore ad eo collocutus, ejusque doctrinam et spiritum imbibisse. Ita Nonnus.

VENISTI MAGISTER. — SYRUS, ut sis magister Israelis, id est Judæorum. Non dicit: Venisti ut sis Messias, sive Christus, quia necdum hæc de re inaudierat, vel certe idipsum necdum ei certo constabat: Christus enim initio prædicationis idipsum enuntiavit, noluit, sed sensim illud patefacere.

HÆC SIGNA. — Hæc miracula, quæ proximo Paschate vidimus vel audivimus te patrisse in templo, ut quod ex eo solus omnes vendentes et mentes ejeceis.

NISI FUERIT DEUS CUM EO. — Nisi Dei auctoritate, ope et omnipotentia fulciatur. Miracula enim dei sunt opera; non enim humana vel angelica vi, sed solo Deo supernaturaliter operante, fiunt.

3. RESPONDIT JESUS, ET DIXIT EI: AMEN, AMEN DICO TIBI, NISI QUIS RENATUS FUERIT DENUO, NON POTEST VIDERE REGNUM DEI. — « Amen, amen » Joannes passim geminat, « amen, amen dico vobis, » cum alii Evangelistæ habeant unum duntaxat « amen. » Cur? Respondeo: Primo, quia ipse præ ceteris altissimis et certissimas habuit revelationes, et altissima mysteria divinitatis cognovit, præsertim in exilio Pathmos, ubi scripsit Apocalypsim tot habentem sacramenta quot verba, ait S. Hieronymus, ac post illam totus senex scripsit Evangelium, cum solus ex omnibus Apostolis esset superstes, ac proinde ipse erat

Ecclesie os et oraculum, fidei basis et columna, Patriarcharum Patriarcha. Dicit ergo quasi auctoritate pollens, quasi senum senior, quasi patrum Patriarcha: « Amen, amen, » q. d. Ego res sublimissimas et divinas, quæ omnem sensum et fidem humanam superant, mihi tamen a Christo revelatas, ideoque certissimas, et in se vorissimas, ac vobis saluberrimas, summa fide et gravitate annuntio; quia Christus vere genuinavit, dixitque « amen, amen, » ad attendendam rei gravitatem, sulimitatem et certitudinem: ceteri vero Evangelistæ brevitalis studio, unico « amen » utrumque Christi « amen » complexi sunt: Ego autem quia præ ceteris Christi sensa æque ac verba ponderavi et penetravi, dico « amen, amen, » uti Christus ipse dixit.

Secundo, quia amen idem est quod vere: S. Joannes autem delectatur nomine veritatis, itaque vocat Christum, quia ipse est Verbum, ideoque veritas Patris; veritas, inquam, tum speculative fidei; tum practica prudentis et operationis rituum. Virtutes enim non sunt aliud quam humana et veritates practicae.

Tertio, quia amen partim est nomen significans verum, partim est adverbium significans vere unde sic explices: Ille qui est Amen, hoc est Christus, ejus nomen est verus et veritas, Amen, id est in veritate, sive verissime dicit. Sic sit, Apoc. iii, 14: « Hæc dicit Amen, testis fidelis et verus; » Græco δ' ἄμην, id est ille qui est Amen, hoc est stabilis, verus, constans, fidelis, ipsaque stabilitas, veritas et fidelitas. Amen ergo est epithetum, quod Christo tribuit S. Joannes. Vide dicta Apoc. cap. iii, 14, et cap. xxii, 20, ubi dixi nonnullis censere amen denotare 99 annos, quos vixit S. Joannes.

Quarto, « Amen, amen » notat materiam rerumque quæ a Joanne dicuntur, summam veritatem et certitudinem, q. d. Quæ ego dico, sunt « amen, amen, » id est « vera, vera, » hoc est verissima, certissima, et omni alia veritate veriora, omni alia certitudine certiora.

Quinto, per « Amen, amen » insinuat geminum modum certitudinis; scilicet quod S. Joannes ea quæ scribit cognoverit per duplicem cognitionem naturalem et divinam, puta per experientiam et revelationem; nam et oculis ea vidit aëribusque audivit, et a Christo revelante, cum in sinu ejus recumberet, ea intellexit. Unde, epist. i, cap. i, sic incipit: « Quod vidimus, et quod audivimus, quod manus nostræ contractaverunt, etc., annuntiamus vobis. »

NISI QUIS RENATUS FUERIT. — Nota: ex hæc Christi responsione colligendum reliquit Joannes, quod Nicodemus facile vel expresse rogavit Christum, ut se doceret viam ad regnum celorum, quod ipse prædicabat; Christus enim huic interrogationi respondit, viam ad celum esse baptismum.

DENUO. — Græco ἀνωθεν, quod duo significat. Primo, superne, de sursum, cœlitus, q. d. Nisi

quis renatus fuerit regeneratione cœlesti et divina, non potest introire regnum Dei. Ita Cyrillus et Theophylactus. Secundo, ἀνωθεν significat denuo, iterum, et ita hic accipiendum esse liquet ex responsione Nicodemi, vers. 4. Ita S. Chrysostomus, Nonnus, Euthymius. Unde Syrus verit, a principio, id est iterato, q. d. Duplex est hominis nativitas, una naturalis et carnalis, quæ ex patre et matre carnaliter nascitur, ideoque carnalis et peccato originali obnoxius in lucem prodit; quare hæc hominem non celo, sed inferno obnoxium facit. Ut ergo homo a peccato hoc in prima nativitate contracto expietur, necessum est ut accedat secunda nativitas spiritualis, quæ in baptismo ex aqua et spiritu renascatur, itaque a peccato expietur et sanctificatur.

NON POTEST VIDERE REGNUM DEI. — « Videre, » id est frui, possidere. Est metalepsis. Sic Latini dicunt hereditatem cernere, id est adire, possidere, occupare.

4. DIXIT AD EUM NICODEMUS: QUOMODO POTEST HOMO NASCI, CUM SIT SENEX? NUMQUID POTEST IN VENTRE MATRIS SUE ITERATO INTROIRE ET RENASCI? — « Non noverat iste, ait S. Augustinus, nisi unam nativitatem ex Adam et Eva. » Quæ de causa addit Cyrillus: « Spiritualem nativitatem non capiens, nec ultra res humanas quidquam cogitans, corporalem quemdam ventrem, et reditum hominis, et partum fingeret cogitur. »

5. RESPONDIT JESUS: AMEN, AMEN DICO TIBI, NISI QUIS RENATUS FUERIT EX AQUA ET SPIRITU SANCTO, NON POTEST INTROIRE IN REGNUM DEI. — Calvinus, ut vim justificandi et necessitatem baptismi baptismum deroget (censet enim filios fidelium, hoc solo quod fidelium filii sunt, in utero justificari), negat hic agi de baptismo: quare per « aquam, » non aquam, sed Spiritum Sanctum, qui credentes in Christum per fidem purgat et aqua, accipit, q. d. « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et (id est ex) Spiritu Sancto. » Sic, inquit, Math. iii, 11, dicitur: « Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni, » hoc est in Spiritu Sancto, qui instar ignis vis amore Dei accendit et igniet. Ita ipse. Verum hæc omnia absurda sunt, contorta et erronea, et ut hæretica ab Ecclesia damnata.

Primo enim, quorsum hic Christus facit mentionem aquæ, si ex aqua, non homo, sed piscis duntaxat renascitur? cur non breviter et clare Nicodemum rem Christianarum radi et ignaro (quem hic catechizat, et ut puerum instruit) dixit: « Nisi quis renatus fuerit ex Spiritu Sancto? » Secundo, quia simili modo hæc alludens Paulus ad Titum, iii, 5, baptismum vocat « lavacrum regenerationis. » Ergo in eo spirituali nativitate per aquam renascimur, fimusque filii Dei, qui prius eramus filii diaboli et iræ, Ephes. ii, 3.

Tertio, si hunc locum cum Calvino detorqueere licet, licebit omnes alios totamque S. Scripturam detorqueere; nec in ea exstabit clarum præceptum, vel institutum baptismi.

Quarto, Calvinus ejusque assectæ non possunt contra Anabaptistas probare baptizandos esse infantes, usu rationis et fidei carentes, ex alio S. Scripturæ loco, quam ex hoc. Ergo cum ipsi traditiones non admittant, ex hoc loco id probent oportet, nisi ab Anabaptistas se victos fateri velint.

Quinto, ita explicant omnes Patres et interpretes orthodoxi, ac Concilium Tridentinum, sess. 7, can. 2. Nec obstat illud Matthæi, iii, 11: « Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni; » quia ibi verus accipitur ignis, æque ac hic aqua; agitur enim ibidem de Pentecoste, in qua Spiritus Sanctus specie ignis et linguarum ignearum in Apostolos descendit.

Porro, recte et congrue aqua in baptismo a Christo est instituta ad hanc spiritalem regenerationem. Primo, quia aqua optime interiori regenerationem representat; nam ex aqua, initio mundi, cœli omnes ceteraque omnia genita et producta sunt, ut docet Gen. i, 2 et 3. Secundo, quia humiditas, qualis est in aqua, maxime in generatione ad prolem formandam concurrit, ut docent Physici. Rursum, quia justificatio est quedam anime a sordibus peccatorum expurgatio, quæ optime per aquam designatur. Ita D. Thomas, II part., Quæst. LXVI, art. 3, q. 2 et addit: « Aqua sua frigiditate temperat superfluitatem caloris, et ex hoc competit ad nullam concupiscentiam fomitis; sua diaphanitate est luminis susceptiva: unde competit baptismum, in quantum est fidei sacramentum. Tertio, quia convenit ad representandum mysteria Christi, quibus justificamur. Ut enim dicit Chrysostomus super illud Joan. iii: Nisi quis renatus fuerit, etc., sicut in quodam sepulcro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, et submersus deorsum occultatur, et deinde novus rursus ascendit.

Quarto, quæ ratione suæ communitatis et abundantie est conveniens materia necessitati hujus Sacramenti; potest enim ubique de facili haberi. » Quæres, cur Christus dicit: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto; » et non potius dicit: « Ex aqua et forma baptismi? » Aqua enim est materia baptismi; forma vero est: « Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. » Ex materia enim et forme, vel essentialibus sui partibus componitur baptismi Sacramentum. Respondeo: Quia voluit Christus Nicodemum seni involerando novitatem vite et generationis spiritualis describere, per analogiam et similitudinem generationis naturalis, ad quam concurrit pater et mater. Simili enim modo ad regenerationem spiritalem, quæ fit in baptismo, concurrit aqua quasi mater, et Spiritus Sanctus tanquam pater: ipse enim est primarius agens et effector gratiæ et sanctitatis, per quam filii Dei renascimur in baptismo; sicut in generatione Christi B. Virgo erat mater, Spiritus Sanctus erat vice patris, juxta illud: « Spiritus Sanctus super-

Car aqua est materia baptismi? Resp. Primo.

Secundo.

veniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei, » *Lucea* 1. Ita S. Chrysostomus, Euthymius, Ammonius et alii.

Ex hoc loco igitur S. Augustinus, lib. 1 *De peccat.*, cap. x, contra Pelagium, (voluit infantes nasci in peccato originali; ideo enim renasci debent in baptismo, ut ab illo peccato expurgentur: ac ridet Pelagianos, qui ut locum 1 uno eluderent, dicebant infantes morientes sine baptismo ingressuros in regnum cœli et vitam æternam, non autem in regnum Dei, quasi aliud sit regnum Dei a regno cœlorum.

Denique renatus ex aqua, hic intelligi debet, vel repta, vel voto. Qui enim de peccatis contemnitur optatque baptismum, nec eum ob defectum aquæ vel ministri suscipere potest, renascitur ex baptismo voto et desiderio. Ita discrete hunc locum explicat Concilium Tridentinum, sess. 7, can. 4 *De Sacramentis in genere*.

Nonnulli censent hic institutum esse a Christo baptismi Sacramentum. Verum non est verisimile Christum secreto, coram uno Nicodemo, instituisse publicum baptismi Sacramentum: quare illud publice instituit in suo baptismo, quo in Jordane baptizatus est, vel certe paulo post prædicans et baptizans, ut dixi *Matth.* III, sub finem. Baptismus tamen, licet jam a Christo institutus, non obligavit Judæos aliosque homines, nisi post mortem Christi in Pentecostia; tunc enim facta est promulgatio legis Evangelicæ, cujus initium est baptismus. De hoc tempore loquitur hic Christus, q. d. Jam instat tempus et obligatio legis Evangelicæ: quare tunc desit obligare lex vetus, et circumcisio, ac ejus loco successit et obligare cepit lex nova, et baptismus, in quo nemo nisi renatus ex aqua et Spiritu Sancto poterit introire in regnum Dei; cum scilicet lex nova promulgabitur in Pentecoste. Unde hoc Christi præceptum magis ad futurum in Pentecoste verbum, quam ad presens spectare, asserit D. Thomas, *II part.*, *Quæst.* LXVI, art. 2, ad 3.

Porro « si quis renatus fuerit, » inquit jam baptismum a Christo paulo ante fuisse institutum; Christus enim id dixit Nicodemo paulo post baptismum suum, cum prædicare et baptizare inciperet: neque illi necessarium ad salutem esse baptismum asseruisset, nisi iam fuisse institutum.

6. QUOD NATUM EST (quod nascitur, igitur, producit) EX CARNE, CARO EST; ET QUOD NATUM EST EX SPIRITU (Sancto), SPIRITUS EST. — Dicit hic Christus, ut necessitatem regenerationis ex aqua et Spiritu Sancto ostendat, simul ut ejus rationem, præstantiam et fructum declarat. Tale ergo est Christi argumentum: Caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt; sunt enim carnalia, regnum vero Dei est spirituale: ergo cum ex carnali generatione non nascatur nisi caro, id est homo animalis et carnalis, peccato cōnoxius, et

ad peccata proclivis, ideoque regno Dei indignus et ineptus; hinc sequitur eum, ut regnum Dei spirituale ingredi possit, debere ex aqua et spiritu spiritualiter renasci, ut spiritus, id est spiritalis, itaque regno Dei aptus dignusque fiat. Quare non est quod mireris, o Nicodeme, id quod dixi, oportere te renasci ex aqua et Spiritu Sancto; sicut enim caro generat carnem, id est rem corpoream et carneam, sic Spiritus generat spiritum, id est rem spiritalem: tale enim est genitum qualis est generans; hic enim in id quod genit, suam substantiam transfundit, quoad illa transfundi potest. Nam Spiritus Sanctus suam substantiam, hoc est divinitatem, in baptizatos transfundere nequit; sic enim eos faceret vere et proprie deos, sicut ipse vere et proprie est Deus, quod est impossibile: transfundit ergo se in eos, quoad fieri potest, per gratiam et dona sua spiritalia, quibus baptizatos sibi similes, id est spirituales, sanctos, cœlestes et divinos efficit. Ita S. Cyrillus, Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus et alii. Adeo tamen, Spiritum Sanctum cum donis suis seipsum quoque donare animæ, quam sanctificet et sibi in filiam adoptat, ideoque justificationem ipsius proprie esse regenerationem spiritalem, per quam renascimur filii et divine consortes nature, ut pluribus ostendi *Osea*, 10, ad illa: « Dicitur eis, filii Dei viventes. »

7. NON MIRERIS QUIA DIXI TIBI. — OPORTET VOS NASCI DENO. — Est conclusio illata ex versu precedenti, uti jam dixi; unde Chrysostomus: « Non disputamus, ait, de carne, sed de spiritu, nobis arbitrari quod carnem spiritus pariat, vel caro spiritum. » Ex spiritu ergo renascaris oportet, si spiritus, id est spiritalis et cœli candidatus fieri exoptas.

8. SPIRITUS UBI VULT, SPIRAT; ET VOCEM EJUS AUDIS, SED NESCIIS UNDE VENIAT, AUT QUO VADAT: SIC EST OMNIS QUI NATUS EST EX SPIRITU. — Pergit Christus Nicodemo rationem et naturam regenerationis spiritalis explicare, eique admirationem, quomodo illa fieri possit, eximere, q. d. Ne mireris te illam non intelligere, quia ipsa spiritalis est et invisibilis.

Quæres, quis hic intelligatur spiritus? Primo, plane et simpliciter spiritus est ventus; hinc enim comparat Spiritum Sanctum, ut patet ex eo quod subjicit: « Sic est omnis qui natus est ex spiritu; » q. d. Sicut ventus, quocumque eum trahit voluntas, id est appetitus suus naturalis ad flandum, ibi flat et spirat, et tamen eum ejusque determinatum locum non perspicis, nec prævidis, sed tantum ejus effectum et vocem, id est sonitum et stridorem percipis; ita multo magis nec tu, o Nicodeme, nec quis alius, quantumvis subtilis et perspicax, regenerationem hanc spirituales ejusque finem et terminum, vel sensum, vel lumen naturali percipere valet; sed tantum eam cognoscit ex revelatione et afflatu Spiritus Sancti, etiamsi symbola ejus externa aquæ et ablutionis

in baptismo videat et oculis conspiciat. Ita S. Chrysostomus. Si venti, inquit, quem sentis, viam nescis, quomodo divini spiritus operationes scrutaberis? Sic et S. Cyrillus, Theophylactus, Euthymius, Jansenius et alii. Ludit Christus analogie in voce spiritus; prius enim per spiritum accipit ventum, deinde accipit ipsum Spiritum Sanctum, quia ventus index et symbolum est Spiritus Sancti, ut patet *Actor.* II, 4, ubi Spiritus Sanctus per speciem venti validi descendit in apostolos (1).

Secundo, sublimius S. Augustinus, Didymus, Nazianzenus, S. Ambrosius, S. Gregorius, Origenes et alii, quos citat et sequitur Toletus, per spiritum accipiunt Spiritum Sanctum, q. d. Spiritus Sanctus ubi vult spirat, et quibus vult aspirat suos fides, penitentia et gratia impulsus. « Et vocem ejus audis, » per prædicationem meam meorumque prædicatorum, ait S. Augustinus, Origenes, Beda et Rupertus; aut vocem, id est ejus efficaciam et effectum sentis, ait Ammonius. « Sed nescis unde veniat, aut quo vadat, » q. d. Nescis quomodo in hominem introeat, et quomodo redeat, ait Alcinius et Beda, quia natura invisibilis est. Rursus nescis quomodo credentes ad fidem inducat, et quomodo fideles ad spem, charitatem aliasque virtutes perducat, ait Ammonius. Ad hæc nescis quomodo homines in filios Dei regeneret, et ad regnum Dei conducit. Denique nescis quomodo animam hominis immutat, renovat, sanctificat; nescis ad quantum perfectionem ducat nascentem ex te, ait Glossa.

Sic EST OMNIS QUI NATUS EST EX SPIRITU. — Te sic, juxta hunc sensum, non est vox comparantis, sed confirmantis, q. d. Sic prorsus, uti jam dixi, agit cum omni fidei, qui in baptismo renascitur ex Spiritu Sancto. Simile est *Marc.* IV, 26: « Sic est regnum Dei. » Alludit ad prisicos heroes, qui Spiritus Sancti impulsu, heroica fortitudinis et virtutum opera ediderunt. Cum enim Samson quid magni agressus est, dicitur in eum irrisse Spiritus Domini, *Judic.* XIV, 6 et 19. Sic idem Spiritus dicitur Irhæne Gedeonem, *Judic.* VI, 34, et insillisse in Saul, et mutasse eum in virum alterum, *I Reg.* X, 6 et 10.

(1) Solebant Hebræi ad significandam rem ignotam, obscuram, eam cum vento comparare, eamque *vite venti incognite* similibus dicere, ut *Eccles.* XI, 5; *Ecclesi.* XII, 21; *Paul.* CXXXV, 7. Sensus igitur comparationis a Jesu h. l. instituta hic est: nihil credere velle quam quod sub sensum oculorum cadat, ineptum est. Multa sunt quæ nec spectari, nec quasi manu teneri possunt, quorum modus et ratio exprimi nequeat, quæ tamen vere existant. Ventus impetu suo huc et illic fertur, vim ejus audis, eum presentem sentis, sed unde oritur, et ubi desinat, nescis; sic quoque magna est efficacia gratiæ divine in mentibus hominum: definiti quidem nequit, quomodo gratia in mentibus hominum operetur easque transformet, attamen ex effectis, ex argumentis et signis nequaquam dubis operatio illa cognoscitur; mutatur statuendi agendaque ratio, fit homo « *νῦν ἄλλος*, id est spiritus.

Tertio, Maldonatus per spiritum accipit mam, q. d. Quid mirum, o Nicodeme, si non intelligas quomodo homo ex Spiritu Sancto regenerari possit, cum intelligere non possis, quomodo ex spiritu illo naturali quo vivit, generetur? Spiritus enim animalis, « ubi vult spirat, » id est, quæ vult, animat corpora et ex mortuis viva reddit; vult autem non omnia quæ homines volunt, sed quæ ita affecta sunt, ut animari ab illo possint. « Et vocem ejus audis » quia loquentem hominem, humentem equum, rugientem leonem vides, et ipsam quodammodo loquentem animam audis; unde intelligis hominem vivere: « Quoniam fumus flatus est in naribus nostris, et sermo scintilla ad commovendum cor nostrum, » *Sapient.* II, 2. Nescis tamen unde veniat, aut quo vadat, quia ignotus quomodo anima in corpus ingreditur, quomodo egrediat e corpore, unde gignatur, aut in quid desinat. Si ergo spiritus, id est anima illa, quæ vult, corpora animat, et per ea loquitur, nascitur et moritur; et tamen ejus generationem neminem quo advenit et abit, ignotas: quid mirum, si non intelligas modum spiritalis regenerationis, quo ex Spiritu in baptismo fidelis renascitur? Sic nescis novus quidem, sed appositus et connexus est. Dicit enim argumentum a generatione naturali animæ, ad generationem spiritalis gratiæ, quæ fit virtute Spiritus Sancti, ac ex illius occultatione « *venit* hanc longe esse occultationem. Sic pariter occultissima sunt, quæ Deus in anima operatur, dum eam radiis suæ lucis illustrat, consolatur, corroborat, inflammat, ac subinde a se abalienat, a terra in cœlum rapit, imo in se quasi transformat. Nam, ut ait S. Dionysius, divinus amor facti extasin, ut terrena bona et mala non sentiat, sed super omnia elevatus, non nisi divina capiat et sapiat.

Tropologica: hinc discit cœlithet ambiendos, consulendos et sequendos Spiritus Sancti instinctus. Unde Aristoteles, lib. VII *Moral.*: « His, inquit, qui moventur per instinctum divinum, non expedit consilium secundum rationem humanam, sed quod sequantur interiore instinctum, quia moventur a meliori principio. »

Melius S. Thomas, I *II part.*, *Quæst.* LXVIII, art. 2, ad 3: « Ille, ait, cujus scientia et potestas omnia subsunt, sua motione a stultitia, et ignorantia, et hebetudine, et cunctis, et ceteris hujusmodi tutos nos reddit, quando per ipsius dona ejus instinctum sequimur perfecte. » Porro, quomodo Spiritus Sanctus occulte animam visitet, experientia sua docet S. Bernardus, *serm.* 74 *in Cant.*

Rursus S. Gregorius, lib. II *Dialog.*, cap. XXI: « Prophetie spiritus, inquit, Prophetarum meritos non semper irradiat, quia sicut de Spiritu Sancto scriptum est: Ubi vult spirat; ita sciendum est, qui et quando vult aspirat. » Probat id exemplo Nathan, *II Reg.* VII, et Elisei, *I Reg.* 17.

9. RESPONDIT NICODEMUS: QUOMODO POSSINT HEC FIERI? — « Animalis enim homo (qualis erat adhuc Nicodemus) non percipit ea quae sunt Spiritus, » I Cor. II, 14, sicut rustici non capiunt quaestiones scholasticas, nec de iis necum disputas, ac pueri nil noverunt nisi nuces suas, quas sapunt.

10. RESPONDIT JESUS, ET DIXIT MI: TU ES MAGISTER IN ISRAEL, ET HEC IGNORAS? — g. d. Tuum erat, o Nicodeme, qui quasi Rabbini ceteros Israelitas doces legem et Scripturas, haec scire et docere. Haec enim, quae de regeneratione baptismi dixi, manifeste praedicta sunt ab Ezechiele, xxxvi, 24, (« Effundam, inquit, super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, etc., et dabo vobis cor novum, et spiritum novum. » Ita S. Chrysostomus) et ab aliis Prophetis, eademque tibi clare a me jam exposita sunt; cur ergo ea ignoras? nimirum quia Iudaeus es, solum capis Iudaeas Iustrationes et caeremonias corporales; Christi vero et Christiana mysteria, licet a Prophetis praedicta, quia spiritualia sunt, necdum cognovisti, sed ea sensim me docente cognoscas. Nam ut, ex S. Augustino, ait Beda, Christus haec dixit: « Non insultare et volens, sed ad humilitatis illum viam provocans, » itaque cum ad res Christianas capiendas disponens.

11. AMEN, AMEN DICO TIBI, QUIA QUOD SCIVIS LOQUIMUR, ET QUOD VIDIMUS TESTAMUR, ET TESTIMONIUM NOSTRUM NON ACCIPITIS. — g. d. Ego mysteria divina de Deo, de Spiritu Sancto deque ejus regeneratione spiritali in baptismo, etc., quae tibi, o Nicodeme, praedico, verissime et certissime scio, quia ego, quae Deus, illa vidi in scientia divina: quae homo vero eadem vidi per visionem beatificam, ac per scientiam infusam. Quare mihi testificanti credere debetis: sed major Iudaeorum pars incredula mihi non credit, nec testimonium meum recipit; imo tu quoque, Nicodeme, ea necdum credis, quia de iis contra me disputas. Tacite hortatur Christus Nicodemum, ut haec mysteria ratione non scrutetur, ut ea intelligat, sed fide credat. « Omnia exquisitorum investigandi diligenter, ait Cyrillus, simpliciore fide, quod intelligere non poterat, recipiendum esse consulti, auctoritate sua contradicendi iter illi obstruens. » Loquitur Christus de se in plurali: « Quod scimus loquimur, » id est quod scio loquor, ad pondus testimonii, quod solet a pluribus dari; et quia inivit Patrem et Spiritum Sanctum, plures secum esse testes, qui per eos ejus loquantur. In Christo enim « inhabitavit plenitudo divinitatis (ae consequenter tota sancta Trinitas) corporaliter, » Coloss. II.

12. SI TERRENA DIXI VOBIS, ET NON CREDITIS: QUOMODO SI DIXERO VOBIS COELESTIA, CREDITIS? — Si tu, o Nicodeme, per terrenas similitudines, de humana generatione, de carne, de spiritu et vento allatas non capis res divinas, quomodo eas capies, si nuda easdem tibi proponam?

quidem idipsum facere, quia easdem nude vidi et oculis mentis conspexi; sed oculi tui caecitantes ad tantam lucem haescent, ut eam intueri nequeant. Quare suadco tibi ut eas amplius non scrutaris, nec de iis necum disputas, sed simpliciter fide eas credas.

Paulo aliter S. Chrysostomus, quem de more Theophylactus et Euthymius sequuntur, g. d. « Terrena, inquit, terrenum baptismum dicit, vel quod in terra perficitur, vel quod ad suae ipsius ineffabilis generationis comparisonem ita appellat, » g. d. Si non capitis terrenum meum baptismum, quomodo capietis mysteria divina de sancta Trinitate, de aeterna Verbi generatione, processione Spiritus Sancti, de justorum felicitate, gloria, etc. Noli ergo, o Nicodeme, peregrae curiosae exquirere de iisque necum disputare; sed mihi quasi testi oculato et divino ea affirmanti simpliciter crede.

13. ET NEMO ASCENDIT IN CAELUM, NISI QUI DESCENDIT DE CAELO, FILIUS HOMINIS, QUI EST IN CAELO (1). — « Et » ponitur pro « tamen, » vel certe « tamen subauditur, » g. d. Mihi non creditis, et tamen nemo alius ascendit in caelum, ibique illa, quae praedico, contemplatus est, nisi ego qui sum Deus et homo, ac ut Deus descendi in terram et naturam humanam assumpsit, ut vos illa docerem. Elevat Christus mentem Nicodemi, ut cogitet se non tantum esse hominem, sed in homine latere Deum, qui est in caelo, imo caelum et terram implet, ideo plane sibi fidem adhibeat et in se credat. Vult enim probare Christus sibi caelestia praedicanti, praeter omnibus esse credendum, ex eo quod ipse solus in caelo illa intuitus fuerit, juxta illud cap. I, 18: « Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. »

ASCENDIT. — Graece est ἀναβιβάζω, id est ascendit in praeterito, non in presenti, multo minus in futuro. Quare hic locus de futura Christi in caelum ascensione intelligi nequit. Porro, Christus expresse tantum ait neminem alium a se ascendisse in caelum, quo tacito inuitit se eo ascendisse, id est se tibi fuisse ibique Deum et omnia mysteria divina conspexisse. Est malepse. Loquitur enim Christus de se ut homine: homines autem non possunt esse in caelo, nisi e terra sua in caelum ascendant. Christus ergo quia Deus ascendit in caelum, id est ab aeterno fuit in caelo, imo in caelum apice et summitate, perinde ac in caelo foret homo, qui e terra in caelum descendisset; unde explicans, subdit: « Filius hominis, qui est in caelo. » Ita Toletus.

Subtilius Maldonatus: Christus, inquit, quae homo ascendit in caelum, ab initio suae incarnati-

(1) Coherencia est: quanquam ego solus haec caelestia accuratissime scio, nam ego solus in caelo cum Deo versatus sum, Filius videlicet cum Patre, divinique participis consilii; ideoque a me solo accuratorem notitiam de regni Messiani indole et Dei consilii accipere potestis.

tionis, non per humanitatis elevationem in caelum, sed per communicationem idiomatum, quia incarnatus et homo factus mox fuit in caelo, per communicationem jam dictam, et sic recte dicitur eo ascendisse. Sicut enim de Deo in Christo incarnato, per communicationem idiomatum recte dicitur, quod Deus sit in tempore natus, passus, crucifixus, mortuus, quia humanitas a Deo assumpta in tempore est nata, passa, crucifixa; sic vicissim de homine Christo per eandem communicationem vere dicitur. Hic homo fuit ab aeterno, hic homo est in caelo, hic homo adoratur ab angelis; quia scilicet divinitas, quae est in eadem persona Christi, fuit ab aeterno, est in caelo, adoratur ab angelis.

Addit Emmanuel Sa Christum, quae homo est, ab initio incarnationis dici ascendisse in caelum, quia ex tunc anima ejus vidit Deum, fuitque beata, quae magna est in caelum, imo in caelum caelorum, in ascensio.

Perperam ergo Ubiquitarii heretici ex hoc loco contendunt corpus Christi esse ubique, eo quod divinitas ejus sit ubique: proprium enim divinitatis est esse ubique, humanitatis vero proprium est esse in certo et determinato loco, quo circumscribitur.

NISI QUI DESCENDIT DE CAELO. — Hinc Valentinus contendebat Christum e caelo attulisse corpus, quare illud non accepisse in terra ex B. Virgine, sed per eam solum quasi per canalum transisse, quae est haeresis jam olim ab Ecclesia damnata. Dicitur ergo Deus, sive Verbum, in incarnatione descendisse de caelo, per catachresin et metalepsin; Deus enim proprie locum non mutat, aut descendit. Dicitur tamen descendisse, quia in terra humanam naturam assumpsit, itaque per hanc novam in terra incarnationis operationem, hominibus visus est e caelo in terram descendisse. Loquitur enim Scriptura anthropopathice, sive ex more et sensu hominum, qui concipiunt Deum in terram descendere, sicut homines descendunt ex loco alto in demissum, sive ex monte in vallem. Sic Gen. xviii, dicitur Deus descendisse ad videnda et castiganda scelera Sodome. Causam dat S. Cyrillus, in Conc. Ephes.: « Quia, inquit, Deus Verbum semetipsum exinanivit, ac Filius hominis appellatus fuit, manens interim quod erat, hoc est Deus, fit ut taquam unus cum propria carne consideratus, e caelo descendisse dicitur.

FILIUS HOMINIS, QUI EST IN CAELO. — Explicat et inoucat quod dixit, « Ascendit in caelum, » g. d. Christus ascendit in caelum, id est quae Deus ab aeterno fuit in caelo, quia ipse semper est in caelo, tanquam caelorum conditor, moderator, imperator, dominans in toto universo. « Filius hominis » ergo, id est Christus homo, dicitur esse in caelo per communicationem idiomatum, quia ejus divinitas erat in caelo, ut dixi. His verbis, ait Synodus VI Oecum. act. 12, « nos instruit, quod

divinitati unita est caro passibilis ineffabiliter atque singulariter, ut discrete atque inconfuse sic indivise videretur conjungi, ut nimirum stupenda mente mirabiliter manentibus utramque naturam differentis cognoscatur uniri. »

14. ET ERIT (g. d. Sicut autem) MOYSES EXALTAVIT SERPENTEM IN DESERTO; ITA EXALTAVIT FORPETRY FILIUM HOMINIS:

15. UT OMNIS VITAM ETERNAM, NON HABEAT, SED HABEAT VITAM AETERNAM. — Pergit Christus catechizare Nicodemum: unde, sicut vers. praecedenti ei exposuit se esse Deum, sic hic exponit se factum esse hominem, ut pro hominum redemptione crucifixus, mereatur ut omnis qui in eum credit, et per mortis ejus meritum salutem speret, eandem consequatur. Sic enim solent Christus de se loquens summis ima, divinis humana, gloriosius funesta jungere et subtexere, g. d. « Quicumque percussus fuerit a serpentibus peccatorum, Christum intueatur, et habebit salutem in remissionem peccatorum, » ait Hadrianus I Papa, epist. 3 ad Carolum, regem Francorum, act. 5. Idem ex hoc serpente probat licitum esse utrumque imaginum. Adiditque: « Figura praestabat vitam temporalem; res ipsa, cujus illa figura erat, vitam aeternam (1).

Citat Christus historiam Hebraeorum, Numer. cap. xxi, vers. 3 et seq. cum enim Hebraei in deserto murmurarent contra Deum et Moysen, Deus misit in eos ignitos serpentes (qui tropolog., ait Glossa, significabant incensiva vitiorum) qui eos morderent, et igneo suo veneno necarent et quasi cremarent. Quocirca Hebraei penitentes postularent a Mose remedium, Moses jussu Dei fabricavit aeneum serpentem, eumque in perlicia erexit, ut a singulis per tota castra aspici posset: quare qui eum aspiciebant, a morsu serpentum illico per miraculum sanabantur. Hic enim serpens representabat Christum, qui formam habebat peccatorum, in quo venenum peccati: Christus enim in cruce erectus est, ut omnis in eum per fidem aspiciens et salutem sperans, a peccato Adae per serpentem inducto, ceterisque omnibus quae ex eo consecuta sunt, sanetur. Ita S. Augustinus, De Peccat. merit., lib. I, cap. xxxii. « Exaltatus serpens, inquit, est mors Christi; a serpente

(1) Solebat Jesus sapius, quo auditorum suorum tarditati et segnitiei succurreret, nec eos a se imprudenter alienaret, doctrinam suam ut tradere, ut utroque imaginum et similitudinum involucris atque integumentis, quo oculos in animis eorum relinquere; quo eos excitaret, ut mentis nervos intendere, et sensum mellora discerent; etiam cum ipsis discipulis suis Jesus de morte sua prius obscuris, successu temporis aperitis et sapius disputare solebat. Caterum Nicodemus quidem tunc temporis non percipiebat quid Jesus haec comparatione instituta diceret voluisset, obscura ipsi haec ejus oratio erat, preparatur tamen ea ad illa quae oportuna erant; post Jesu mortem atque in vitam reditum hujus effluvi reoordabatur, et clarior cognitionis lux et efflugebat. » Hec optime Kuinoel in h. l.

quippe mota venit, qui peccatum homini persuasit: Dominus autem in carnem suam non serpentis venenum, id est peccatum, transtulit, sed mortem, ut esset in similitudine carnis peccati pena sine culpa: unde et pena solveretur et culpa. » Et Theophylactus: « In illo serpente, ait, species quidem bestiae, sed non venenum: sic in Christo similitudo carnis peccati, non peccatum. » Audi S. Cyrillum, in *Concilio Ephesino*, acutus et sagax hanc explicentem: « Et quid istud enigma sibi vult? Cur sublata serpentem conspicatus vita donatur? Unigenitum Dei Verbum, quod saepe natur vita est, nobis simile, hoc est homo factum est. Est autem homo res quaedam noxia, serpenti non absimilis. At vero licet ut homo nobis assimilatus sit, si quis tamen in illum aspexit, morte superior evadit. Sed quid aliud, obscuro, est filium iactari, quam incarnationis illius mysterium exacto animi iudicio expendere? » Audi S. Epiphanium, *haeresi* 37, Christum comparari serpenti, quia Iudei eum ut serpentem despiciebant et abominabantur: « Instar serpentis, inquit, Dominum Salvatorem ignominia afflicebant. »

Plenissime vero S. Chrysostomus causam et analogias serpentis aenei et Christi assignat: « Ne enim, inquit, quis diceret: Quomodo possunt in crucifixum credentes salvi fieri, cum se a morte non liberaverit? veterem in medium adducit historiam. Nam si ad aerei serpentis simulacrum aspicientes Iudei, a morte liberabantur: quanto majori, qui in crucifixum credunt, beneficio fruuntur? Illic enim mortem fugerunt Iudei temporalem, hic sempiternam fideles. Illic iectus serpentum suspensus serpens sanavit, hic incorporei serpentis plagas Jesus cruci affixus curavit. Illic corporeis oculis suspicientes, corporis salutem, hic incorporeis omnium peccatorum remissionem concessit sunt. Serpens illic mordebat, et serpens sanabat; hic mors perdidit, et mors salvum fecit. Ad hanc qui interimebat serpens, veneno saeviebat, qui liberabat nullo. Sic et hic, qui perdebant mors peccatum habebat, quemadmodum serpens venenum: Domini autem mors ab omni immunis erat peccato, ut creus serpens venenum. Vides ut figura consentiat veritati. »

EXALTAVIT. — Id est « x ligno alto suspendit: unde Hebr. Num. xxi, 9, addit. וַיִּשָׁבֵט אֶל מֵסַבִּיחַ אֶל מַסְבִּיחַ אֶל מַסְבִּיחַ, puta super hastam vexillarem, instar vexilli erectam; hoc enim typus et figura orat vexilli crucis Christi, ad quod ipse fideles suos, quasi milites advocat. Hanc autem hastam cum serpente aeneo ex illa suspenso, Moses fixit et exavit super tabernaculum, quod in deserto, in medio castrorum sitam, Hebraeis erat vice templi, teste Justino sub finem *Apologie 2 ad Antonium Imperatorem*, quo significabatur cruceum Christi figendam et adorandam in templo ab omnibus fidelibus, quasi fidei et religionis Christianae vexillum et trophaeum.

Querit S. Chrysostomus: « Cur non dixit suspendi, sed exaltari? » ac respondet: « Ut neque ignominiosum auditori, neque a figura abhorrens videretur. » Plura de hoc serpentis aenei symbolo et Christi crucifixi typo dixi *Num. xxi, 9*. Hinc liquet inepte Calvinum interpretari hanc Christi exaltationem esse Evangelii ejus praedicationem, non autem ejus crucifixionem.

UT OMNIS QUI CREDIT (illique obedit leges ejus servando, sive qui in eum credit, fide non nuda et informi, sed per charitatem formata), HABEBIT VITAM AETERNAM, — per gratiam, poenitentiam, virtutes et bona opera, quo illi Christus e cruce aspirat hoc fine, ut vitam, felicitatem et gloriam aeternam mereatur et assequatur.

16. SIC ENIM DEUS DILEXIT MUNDUM, UT FILIUM SUUM UNIGENITUM (Syrus, *unicum*) DARET: UT OMNIS QUI CREDIT IN EUM, NON PEREAT, SED HABEAT VITAM AETERNAM (1). — Arabice, *sic dicit Deus mundum, ut dono dederit Filium suum, etc.* Consentit more suo Aegyptius, ac ceteri. Est compatio; ne enim Nicodemus miretur et objiciat: Si Filius Dei es, quomodo ergo Deus permittit te suspendi et exaltari in cruce? Occurrit Christus Deum id permissurum, ut igneam et immensam suam in homines charitatem demonstrat, quam proinde representabat serpens aeneus, qui hebraice vocatur *אֶרֶב saraph*, id est igneus, et igniens, ac ignitos deserti serpentes afflans et comburens. Ita S. Chrysostomus et Theophylactus. Audi S. Ambrosium; *l. 3. 7 De Jacob et vita beata*, cap. vi. « Considera affectum patrum. Quod pietas est, quasi *matris* filii suscepit periculum, quasi orbitatis haec dolorem, nam tibi periret fructus redemptionis. Tantum fuit Domino studium tuae salutis, ut propemodum de suo periclitaretur; dum te lueretur. »

Nota, singula Christi verba hic habere magnam emphasim; et emphatice exaggerare amorem

(1) Quae inde a vers. 16 leguntur usque ad vers. 21 a Joanne ipso propterea addita esse, ut Christi dicta accuratius et uberius explanaret, judicatur, aut potius summantur, praesente Erasmo, Rosenmullerus major et Kuinoel, qui addit etiam aliis in locis Joannem sermones aliorum referentem, sua notata vel interversis statim, vel sub finem attexuisse. Contra merito Kuinapp, op. cit., veteribus interpretibus adscriptulatis, observat hanc: Ne unum quidem exemplum afferri poterit, ex quo appareat Joannem eorum quos laudat fecerit, et sermonibus, sua sic vel interposuisse, vel subjunxisse, ut plane nullam ejus rei significationem daret. Quia contra hujus scriptoris perpetuo in more illud est positum, ut, vel interloquens aliorum sermoni, vel ante expostis quaedam subnectens, claris id indicis ostendat. *Conf. Joann. 1. 10-18; II, 17, 21, 23; VI, 6; VII, 39; VIII, 27; X, 6, etc.* Tenendum est igitur Christum ipsum sermonem suum cum Nicodemum habitum continuaverit et sic pergere, ut doceat, ea in re quam modo commemoraverat, singularem Dei Patris amorem, quo unigenitum humanum amplectitur, elucere, eo consilio, ut a Patrem et Filium, qui prius tantopere nos admirantibus grati et obsequente animo retinamus, 1. Epist. *166* cap. IV, vers. 19.

Enph.
et
del.

Dei. *Primo* enim ait sic, id est tanta amoris vehementia, conatu, excessu; *secundo*, non rex; non Caesar, non angelus, sed Deus; *tertio*, dicitur; scilicet prior et gratis, sine merito, imo sine desiderio nostro; *quarto*, mundum sibi contrarium, hostem et reum damnationis; *quinto*, ut non hominem, non angelum, non mundum alterum, sed *filium*; non alienum, non adoptivum; sed *suum* proprium ac naturalem, eumque non unum e nullis, sed *unigenitum* et *unicum*; *sesto*, non venderet pretio, non mutaret, sed *gratis daret*, non ad regnum et triumphos, sed ad mortem et crucem; *septimo*, id fecit non sibi, non Christo fructum aliquid querens; sed ut ipse nos, id est creator creaturas suas sua morte vivificaret, sua humilitate exaltaret, sua exinanitione aeterna gloria, opibus et bonis immensis cumularet. Haec est philanthropia Dei erga homines, quam celebrat Apostolus ad *Timum, III, 4*. Vide ibi dicta.

Dices: Majoris amoris fuisset, si Deus Pater dedisset seipsum nobis nostramque carnem assumpsisset, quam quod miserit Filium; plus enim dat qui se dat, quam qui alium mittit.

Respondeo: Hoc verum est in iis qui sunt diversa essentiae, non autem in Deo, ubi Pater et Filius eandem numero habent essentiam divinam, sicutque *hypostases*, id est consubstantiales: quare Pater dand. nobis Filium, cum eo dedit nobis essentiam suam, qua nihil majus esse aut dari potest. Fuit ergo donum hoc Patris summum et infinitum. Ita S. Cyrillus hic.

Instabis: Pater non dedit personam suam, sed essentiam duntaxat. Plus ergo dedisset, si personam suam quoque dedisset: Respondeo negando consequentiam: tum quia persona in Deo realiter idem est quod essentia; nihil enim addit essentiae nisi relationem et oppositionem ad aliam personam; tum quia persona Filii tam digna est quam persona Patris; omnes enim tres personae divinae per omnia sunt aequales, ut habet Symbolum S. Athanasii. Adde, Pater dando personam Filii, dedit nobis quoque personam suam, aequae ac Spiritus Sancti, quia Pater est in Filio, et uterque in Spiritu Sancto, ac vicissim Filius in Patre est, et Spiritus Sanctus in Patre et Filio, per divinam illam *hypostases* sive circumcessionem, de qua dicam *Joan. XIV, 10*.

Cur Filius
in
Pater aut
Spiritus
Sanctus?

Porro causas, ob quas Deus Pater proximè dederit personam, non suam, sed Filii sui, sive cur Filium solum carnem nostram assumpsit, non Pater, nec Spiritus Sanctus, plures affert S. Thomas, *III part., Quast. III, art. ultim.* Inter quas primaria est, quod Pater per Filium voluerit nos nostramque naturam sibi adoptare, nosque sibi filios et consequenter haereditas efficere. Filium enim suum fratrem nostrum effecit, ut per eum filii Dei et consequenter heredes efficeretur, ut indicat hic Christus. Unde Theodoretus citans haec verba Christi, *serm. 10 De Providen-*

tia, longiuscule post inquit; ea sic explicat, *q. d.* « Tanta est amoris hujus excellentia, ut Filium unigenitum, consubstantialem, ex utero ante luciferum genitum, quo cooperario usum mundum creavit, medium et salvatorem nostrum decerneret, et per hunc adhaerentem in filios Dei donum nobis donaret. » Juxta illud Apostoli: « Quos praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, » *Rom. VIII, 29*.

Adde, in humanis amor descendit, non ascendit: unde magis amat pater filium, quam filius patrem; optat enim post se filium superstem et haereditatem relinquere, quasi in filio post mortem victurus et superstes futurus. Atque hoc respectu et haec analogia cum rebus humanis, dici quodammodo posset major amor Patris, quod dedit nobis Filium, quam si dedisset seipsum: dando enim Filium, dedit quoque seipsum (Pater enim omnia sua communicat et transfert in Filium), dando vero seipsum praesice, non dedisset Filium: Pater enim est ante Filium, non tempore, nec natura, sed origine; Pater enim est origo et principium Filii, non Filius Patris. Haec intellige, sive anthropopathos, sive comparative per analogiam ad res humanas de divinis loquamur, ut dixi. Sic enim saepe loquitur Deus humano more, et ad nostros conceptus descendit, ut divina et incomprehensibilia, per ea quae apud homines videmus, aliquo modo capiamus.

17. NON ENIM MISIT DEUS FILIUM SUUM IN MUNDUM, UT JUDICET MUNDUM, SED UT SALVETUR MUNDUS PER IPSEM. — Confirmat et exaggerat immensum Dei in homines amorem, per Christum crucifixum demonstratum, *q. d.* Jure suo poterat Deus Filium mittere in mundum, ut eum tot scelerum reum perderet et in abyssum gehennae demergeret; hoc enim iustitia exigebat; sed iustitiam vicit immensa Dei charitas, quae mundum, cum dignus esset extremo supplicio, summo affectu beneficio dand. ei salutem per eum.

Nota et ut *judicet*, id est condemnet, puniat, in tartara mittat, ibique comburat; opponitur enim illi et ut *salvetur*. Sic et in seq. et alibi crebro *judicare* ponitur per *condemmare*. Est metaphors. Hinc S. Augustinus et Theophylactus notant Christum hoc sine incarnatione esse, ut omnes homines salventur, idque ipsum serio optare et velle: quare quod multo ex eis dantur, per ipsos stare, nec Christi, sed ipsorum esse culpam.

18. QUI CREDIT IN EUM, NON JUDICATUR (NON CONDEMNIABITUR, SED SALVABITUR): QUI AUTEM NON CREDIT (jam), JUDICATUS (id est condemnatus) EST (quia talis manifeste seipsum per suam infidelitatem condemnat; per illam enim sibi omnem salutis viam et initium, puta fidem, praescindit), QUIA NON CREDIT IN NOMINE UNIGENITI FILII DEI. — Graece *ὁς ἐμνησται*, id est in nomen, hoc est, 18

ipsam Filium Dei; *nomen* enim ponitur pro re nominata metonymice. Aut proprie, *q. d.* Quia mihi homini non dat nomen et titulum Filii Dei: quia enim non solum credit esse hominem, hinc me nominat hominem, Dei vero nomen mihi denegat; quæ summa est in me et Deum Patrem injuria, eque ac blasphemia, ideoque acrem pecnam et condemnationem meretur. «Magnum, ait Cyrillus, crimen inordinatitatis esse ostendit, quoniam unigenitus ipse sit Filius Dei: nam quanto præstantius est quod confemittur, tanto majoribus; qui spernit, supplicio subiacet;» præsertim quia talis «mendacem facit Deum, quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo,» I *3° ca. v.*, vers. 10.

19. HOC EST AUTEM JUDICIUM: QUIA LUX VENIT IN MUNDUM, ET DILEXERUNT HOMINES MAGIS TENEBRAS, QUAM LUCEM; ERANT ENIM EORUM MALA OPERA. — «Judicium,» id est causa iudicii, hoc est, condemnationis, *q. d.* Hæc est causa cur jam iudicati, id est condemnati sint, qui non credunt in me; quod scilicet magis tenebras et ignorantiam Dei et agendorum, ac omnes terre delicias et concupiscentias, indeque peccata sua obstinate dilexerint, quam lucem, id est Christum, qui mundo attulit lucem, id est cognitionem Dei, salutis, verum agendam, et bonæ sanctæque vite. Horum enim symbola sunt lux et tenebræ, ob triginta analogias quas recensit I *Joan. v.* ad illa: «Quoniam Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ.» Unde Beda: Lucem, ait, seipsum appellat, de qua supra, cap. 1: «Erat lux vera;» tenebras vero peccata. Porro «lux venit in mundum,» homines excitans, ait Glossa, et admonens cognoscere sua mala, *q. d.*, ait S. Chrysostomus: «Non ipsi eam quesierunt, vel laborarunt ut invenirent: ipsa ad eos venit, nec tamen ei occurrerunt.» Christus versu precedenti dedit proximo iudicii, id est condemnationis, infidelium causam, scilicet ipsam eorum infidelitatem: hic dat causam remotam, sed primam, scilicet quod tenebris suarum concupiscentiarum affixi, noluerint admittere lucem veritatis et sanctitatis, quam ipse verbo et exemplo prædicavit. Sic hodie multi fiunt heretici, ut libertatem carnis sequantur; hanc enim permittit heresis, vetat vero fides: quare ut hereticum convertas, hæc via utere, ut prius ei vitam honestam moresque castos et sanctos persuadeas; sic enim facile fidem veram eidem persuadebis.

Posset secundo, nervosius «judicium» proprie accipi, *q. d.* Hoc est «judicium,» scilicet condemnationis et reprobationis infidelium, vel quo se quisque eorum condemnat, quod scilicet tenebras prætulit luci, id est cupiditatem sanctitati, ignorantiam scientiæ, dæmonem Deo: fideles vero credentes in Christum, tenebras suas confessi abdicarint, ac oblatam sibi Christi lucem receperint, ait S. Augustinus: qui enim tenebras

præfert luci, id est infidelitatem fidei, scelera virtutibus, hic ipso facto seipsum iudicat, id est condemnationis reum et gehenna dignum conmittitur. Quare tali dicit Christus iudex: Ego te in medio iudicio, quia tua ipsius conscientia te iudicat et condemnat.

20. OMNIS ENIM QUI MALÆ (Græcæ *ἐμια*, id est prava et perversa) AGIT, OBIT LUCEM, ET NON VENIT AD LUCEM, UT NON ARGUANTUR OPERA EJUS. — «Reus, ait Cyrillus, omnis qui male agit, lucis illuminationem, non quia malorum eum pudeat pigeatque (salvaretur enim si id esset), sed quia ignorare meliora mavult, ne conscientia stimulis quotidie peccans exagitetur.» Nam, ut notat S. Chrysostomus, «eos notat, qui semper in malitia perseverant, et usque ad extremum spiritum malitiam studentes, in malis perseverant operibus, et semper in vitiis in luto versantur.»

21. QUI AUTEM FACIT VERITATEM, VENIT AD LUCEM, UT MANIFESTENTUR OPERA EJUS, QUIA IN DEO (secundum Deum Deique voluntatem et legem, item per Dei directionem, lucem, gratiam et opem) SUNT FACTA. — «Veritatem,» intelligit practicam, hoc est id quod verum, rectum, iustum, æquum et Deo gratum est. Sicut enim est veritas cordis et oris, sic est et operis, qua fit ut opus honestum et sanctum, respondeat et adequetur suæ regulæ, puta vero in dicto practico rationis et prudentiæ, sive justitiæ, virtuti, legi et voluntati Dei. Sic, cap. viii, *q. 12.* Quæ Luciferus dicit: «Ille in veritate,» id est æquitate, iustitia et sanctitate, «non stetit.» Et sic Apostolus jubet nos «facere veritatem,» id est id quod vere bonum, sanctum et Deo gratum est. Idem invenimus in Psaltes, *Psal. cxviii.*

Sensus est, *q. d.* «Qui facit,» id est per Dei illuminationem et gratiam, proponit et deoritur facere «veritatem,» id est id quod vere bonum et sanctum est, «venit ad lucem,» id est amplectitur meam doctrinam et fidem Christianam: «ut manifestentur opera ejus, quia (quod) in Deo sint facta;» quod scilicet Deo placeant, quasi ipsius ductu, monitu, jussu, impulsu facta, ait Euthymius: aut si secus facta sint, ut illa corrigat, et juxta Dei voluntatem emendet et reformet. «Qui veritatem facit, ait Cyrillus, spiritalem illuminationem non spernit, per ipsam maxime ad eam cognitionem perducitur, ut intelligere possit an omnia secundum divinam peregerit præcepta, nec voluntatem Dei transgressus sit.» Et S. Chrysostomus: «Ostendit, ait, errantium mendam se fidei subditurum, nisi prius rectam sibi vitam persuadeat, et neminem, nisi prorsus malitiam deditum, in incredulitate persistere.»

Hucusque verba Christi ad Nicodemum, quibus ipse sensum ad Christi fidem et sanctitatem perductus est, ut patet cap. vii, 30, et cap. xii, 39. 22. POST HEC VENIT JESUS ET DISCIPULI EJUS IN TERRAM JUDÆAM. — Syrus, in *terram Judææ*; *q. d.* Jesus a metropoli Judææ, scilicet a Jerusalem,

ejus civis fuisse videtur Nicodemus, venit in regionem Judææ, fugiens sectas et odia Hierosolymitanorum principum. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, D. Thomas et alii, licet aliter opinetur Jansenius. «In solemnibus, ait Chrysostomus, in civitatem veniebat, ut in medium doctrinam Dei proponeret, inde sepe Jordanem petebat.

Et ILIC MORABATUR CUM EIS, ET BAPTIZABAT, — non tam per se, quam per suos discipulos, ut dicitur, iv, 2, quos tamen ipse prius baptizabat, idque fecit variis de causis. Prima est, ut ostendat enim baptismum diversum esse a Joannis baptismo; hic enim a solo Joanne dabatur; Christi vero baptismus dabatur etiam ab aliis, scilicet a discipulis, Christo in eis et per eos potenter operante. Secunda, ut auctoritatem, vim et durationem sui baptismi ostenderet propagandam fore per omnia succedentia sæcula. Ita S. Augustinus et Cyrillus. Tertia, quia ipse majoribus occupationibus docendi, concionandi, ægros sanandi, demones expellendi et miracula patrandi distinebatur. Ita Theophylactus. Porro discipuli Christi baptizantes, necdum erant apostoli; Apostoli enim vocati et creati sunt a Christo, post incarcerationem Joannis: hæc autem confugerunt ante eam, ut patet vers. 21. Discipuli ergo hi necdum erant Apostoli, imo necdum erant sacerdotes, quia sacerdotes a Christo postea creati sunt, in ultima ejus cœna.

Quocirca jam quasi error est dicere, quod hic ait Ammonius, Rupertus, Chrysostomus, *com. 28;* Theophylactus Tertullianus, lib. *De Baptismo*, cap. xi, Christum ideo non baptizasse, eo quod baptismus ante mortem Christi non haberet vim remittendi peccata et confortandi Spiritum Sanctum; hanc enim accepisse a morte Christi: quare discipulos Jesu baptizasse baptismum Joannis Baptiste, non Christi. Audi Tertullianum: «Itaque tingebant discipuli ejus ut ministri, ut Joannes ante præcursor, eodem baptismum Joannis, ne quis alio putet, quia nec extat alius, nisi postea Christi, qui tunc utique a discipulis dari non poterat; utpote nondum adimpleta gloria Domini, nec instructa efficacia lavari per passionem et resurrectionem, quia nec mors nostra dissolvi posset, nisi Domini passione, nec vita restitui sine resurrectione ipsius.»

Audi S. Chrysostomus: «Utrumque (baptisma, scilicet Joannis et discipulorum Jesu) enim similiter spiritus expers erat, et unam eandemque baptizandi causam habebat, ut Christo conciliaretur baptizatos.» Et mox: «Quod autem nihil eorum baptismum præstaret, sequentia manifestant.» Probat ex eo: «Spiritus nondum erat datus, quia Jesus nondum erat glorificatus,» *Joan. vii.* Sed alius illius loci est sensus, ut ibi ostendat. Accedit S. Leo, *epist. 4 ad Episcopos Siciliæ*, cap. ii: «Proprie, inquit, in morte crucifixi, et

in resurrectione ex mortuis, potentia baptismatis novam creaturam condidit ex veteri, ut in renascentibus, et mors Christi operaretur, et vita, dicente B. Apostolo Paulo: An ignoratis quod quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.»

Verum alia est mens Pauli, ut ibi dixi, atque ipsius, ut opinor, S. Leonis. Nam ante mortem Christus remisit peccata paralytico, *Matth. ix.*, et Magdalene, eamque spiritu charitatis implevit, *Luc. vii.* idque sola voce sine sacramento: cur ergo idem facere non potuit cum Sacramento baptismi? hoc enim vim suam justificandi traheret a meritis Christi, tum presentibus, tum futuris; ac præsertim a morte Christi, quam Christus jam acceptaverat, sequi in viciniam futuram, pro salute hominum Deo Patri jam sepe obtulerat. Quocirca sicut Eucharistia ante mortem a Christo instituta sanctificavit Apostolos, sic et baptismus. Ita disertè S. Augustinus hic, *tract. 13;* S. Thomas, S. Bonaventura, Richardus, Scotus, Cajetanus, Sotus cæterique Doctores, quos citat et sequitur Gabriel Vasquez, Suarez, in *part. Quæst. LXVI*, art. 3, disp. 140, cap. iii.

Similiter parum probabile est quod censent D. Soto et Melchior Canus, *tract. De Baptismo*, discipulos hic alia forma usos in baptizando, scilicet dicendo: «Ego te baptizo in nomine Jesu Christi;» cum post ejus resurrectionem dixerint: «Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti,» uti jubet Christus, *Matth. xxviii.* Ant, ut opinatur Franciscus Lucas, dicendo: «Penitentiam age, appropinquavit enim regnum cœlorum.» Hoc enim fuit initium prædicationis tam Joannis Baptiste, quam Christi. Verum hæc minus sunt verisimilia, tum quia sic Christus debuisset formam baptismi mutare: quod incongruum fuisset, sic enim duplex baptismus instituisset; tum quia non est verisimile Christum baptizasse in nomine suo, cum tamen ipse per se baptizari suos Apostolos.

Porro antiquorum Patrum sententia est, ait Euthymius, B. Virginem et S. Petrum a Christo ipso esse baptizatos. Et Erodus, S. Petri in cathedra Antiochena successor, epistola quæ inscribitur *τὸ πρῶτον*, id est *Lucanæ*, asserit Christum suis manibus baptizasse Andream, Joannem et Jacobum, et ad hæc cæteros Apostolos fuisse baptizatos. Et S. Augustinus, *epist. 108*, docet Apostolos baptismum Christi fuisse baptizatos, antequam ipsi eodem alios baptizarent.

23. ERAT AUTEM ET JOANNES BAPTIZANS IN ÆNON, JUXTA (Græcæ *ἐγγύς*, id est *prope*) SALIN: QUIA AQVE MULTÆ ERANT ILIC, ET VENERANT, ET BAPTIZABANTUR. — «ÆNON,» vel *Enon*, oppidum erat apud Jordanem, octo passuum millibus distans a Belsan, quæ postea Scythiam occupantibus, dicta est Scythopolis: ita dicta ab Hebr. *אין*, et crasi *en*, id est *fontis*, quia, ut sequitur, «aque multæ erant illic.»

Christus per discipulos baptizabat, ut ostendat enim baptismum diversum esse a Joannis baptismo; hic enim a solo Joanne dabatur; Christi vero baptismus dabatur etiam ab aliis, scilicet a discipulis, Christo in eis et per eos potenter operante.

An Baptizans ante mortem Christi non haberet vim remittendi peccata et confortandi Spiritum Sanctum; hanc enim accepisse a morte Christi: quare discipulos Jesu baptizasse baptismum Joannis Baptiste, non Christi.

Non Tertullianum: «Itaque tingebant discipuli ejus ut ministri, ut Joannes ante præcursor, eodem baptismum Joannis, ne quis alio putet, quia nec extat alius, nisi postea Christi, qui tunc utique a discipulis dari non poterat; utpote nondum adimpleta gloria Domini, nec instructa efficacia lavari per passionem et resurrectionem, quia nec mors nostra dissolvi posset, nisi Domini passione, nec vita restitui sine resurrectione ipsius.»

Et Chrysostomus: «Utrumque (baptisma, scilicet Joannis et discipulorum Jesu) enim similiter spiritus expers erat, et unam eandemque baptizandi causam habebat, ut Christo conciliaretur baptizatos.»

Juxta Salim (1). — Salim vel Salem duplex erat: una quae postea dicta est Jerusalem, altera juxta Scythopolim, quae tempore S. Hieronymi dicebatur *Salmantis*, ut ipse testatur in *Lociis Hebr.* Salem, Hebr. idem est quod *sanitas, integritas, pax, perfectio*; hanc enim penitentes recipiebant a Joanne baptizabat. «Baptizabat Christum, qui non longe a Joanne baptizabat. » Cyrillus, per discipulos suos, Joannes quoque ipse non per aëros, sed manibus suis; nec in iisdem fontibus, in quibus Christus, sed juxta Salim, et in fonte quodam certo atque vicino, quia multae aquae erant illic. » Unde colligas Joannem ita baptizasse, ut non solum caput (ad hoc enim modica aqua erat opus), sed et corpus aquis abluteret. Porro Joannes prius baptizabat in Bethania, sive Bethabara, ubi Jesum baptizavit, cap. i, 48. Unde putant nonnulli ipsum illum locum cecisse Jesu, ut ipse ibidem baptizaret, ac se translulisse in Aënon. Verum hoc invidiam confasset Jesu, ac lites infer ipsum et Joannis discipulos concitasset. Quare verius videtur quod Joannes sponte sua subinde locum mutavit, ut totam Jordanis regionem praedicando et baptizando circumiret, pluresque ad suum baptismum alliceret, quibus ipse Jesum esse Messiam annuntiaret, « ut in eum, qui post ipsum venturus erat, crederent, » ait S. Chrysostomus.

24. NONDUM ENIM MISSUS (Graece *ἔτι ἀποσταλμένος*, id est connectus, compactus) JERAT JOANNES IN CARCERE. — Haec vox, ait S. Chrysostomus, innuit Joannem baptizasse usque ad suam incarcerationem; usque ad mortem enim constans persistit in officio suo, ad quod a Deo missus erat, scilicet ut baptizando et praedicando pararet viam Christo, quod cum sat superque fecisset, Dei nutu permissus est incarcerari, ut locum cederet Christo omnemque suos discipulos ad Christum transmitteret, uti reipsa fecit.

Addit hoc Joannes Evangelista, ut innuat se hanc omnia supplere et addere cæteris tribus Evangelistis; illi enim historiam suam ordiuntur ad eum, te relicto.

FACTA EST AUTEM QUESTIO EX DISCIPULIS JOANNIS CUM JUDEIS DE PURIFICATIONE. — « Autem, » Graece *ἔτι*, id est igitur; quia scilicet Joannes baptizabat cum Jesu, ut praecessit: inde enim orta est « questio, » id est lites et contentio, « ex discipulis Joannis, » scilicet hanc questionem et litem moventibus, utpote zelantibus pro honore et auctoritate magistri sui Joannis, non ille vilesceret pro baptismum Jesu, ad quem plures confluabant, praesertim transmittente et Jesum sibi preferente ipsomet S. Joanne.

Cum Judæis — Jesum sequentibus. Graeca Con-

(1) Multum de urbe Salim discrepant interpretes. Hoc neminem certum esse videtur, Salim non eis Jordanem in Judæa, sed trans Jordanem in Perea sitam fuisse: quod inde etiam verisimile fit, quod ibi fuit aula Herodis, a cujus satellitibus Joannes prehensus fuit.

plur. habent in singulari, paræ *ἡ ἑσθία*, id est cura *Judæo*; Syrus addit, *aut ex discipulis Joannis cum uno ex Judæo*: quam lectionem sequuntur et exponunt S. Chrysostomus, Nonnus, Theophylactus et Euthymius; Latini vero, et ex Graecis S. Cyrillus, legunt: « cum Judæis, » in plurali. Fieri potest quod unus hanc litem susceperit, quam deinde plures, ut fieri solet, adauxerint; « de purificatione, » id est de baptismo Joannis et Jesu, uter scilicet esset melior magisque pacificaret et sanctificaret. Nam « Judæus quidem, ait Theophylactus, praeterebat baptismum discipulorum Christi, discipuli vero Joannis baptismum magistri sui; » utpote qui prior multos, adeoque ipsum Jesum quasi discipulum suum baptizasset. Sed replicabant discipuli Jesu, ipsum multa miracula fecisse, Joannem vero nullum. Rursum Joannem Jesum sibi praetulisse et asseruisse ipsum esse Messiam, sive Christum, ita S. Augustinus, Boda, Cyrillus et Chrysostomus cum suis.

26. ET VENERUNT AD JOANNEM, ET DIXERUNT EI: RABBI, QUI ERAT TECUM TRANS JORDANEM, CUI TU TESTIMONIUM PERHIBUISTI, ECCE HIC BAPTIZAT, ET OMNES VENIUNT AD EUM. — « Rabbi, » paraphrasice eleganter Nonnus: « Rabbi, qui primus salutarium aquarum fuisti praeco. »

QUI ERAT TECUM TRANS JORDANEM. — Scilicet Jesus, qui ad te venit ut baptizaretur, hic jam in gratias se tibi aequat, tum officium invadit, tum baptismum ambit et usurpat: dignus ergo est ut eum coereas, alioqui omnes a te ad illum deflent, cum ignominia et dedecore; tam tuo, quam nostro. Audi S. Chrysostomum: « Quem tu baptizasti, quem clarum et conspicuum reddidisti, is eadem que tu, audet. » Et paulo post: « Qui in discipuli loco habitus est, qui nulla ex parte nobis superior erat, is abs te discedens baptizat. Hæc autem ex animi imbecillitate et ambitione quadam loquebantur. » Similiter Euthymius: « Ille munus tuum contra te exercet, tuamque rapit gloriam. Et insuper exasperare illum volentes, addiderunt: Et omnes veniunt ad eum, te relicto. »

27. RESPONDIT JOANNES, ET DIXIT: NON POTEST HOMO ACCIPERE QUIDQUAM, NISI FUERIT EI DATUM DE COELO. — Joannes reprimit discipulorum ambitionem et contentionem, imo aperte litem Christo adjudicat eumque sibi praefert, et novum amplumque ei dat testimonium, quod ipse sit Messias, q. d. Ego non possum sine insigni presumptione, superbia et ingratitude, ac consequenter nec volo, nec desidero occupare majorem gradum, majus officium, majorem auctoritatem, quam mihi dederit Deus. « Deceit enim hominem concessa sibi de coelo mensura esse contentum, » ait Cyrillus. Quid ergo vultis? ut ego Messie minus invadam, illudque Jesu praeripiam? Deus hoc avertat; si enim id facio, Deus juste me officio et honore meo privabit. Scitis illud vulgo apud nostros Syros jactatum: « Camelus postulantibus car-

nua, aures amisit. » Absit igitur a me, ut me Jesu praeripiam, ut mihi Messie nomen et dignitatem arrogem: hoc enim Jesu datum est a Deo, non mihi; mihi sat superque dedit Deus, quod ejus praecursorem et indicem me fecerit: illo ergo contentus vivam et moriar, cætera omnia Jesu Domino meo d'ro concedam. Ita Augustinus, Boda et alii; licet S. Chrysostomus, cum suis, hæc a Joanne dicta putet, non de se, sed de Jesu, q. d. Jesus facit se Messiam, idque probat per miracula, et recte facit, quia hæc dignitas, et hæc officium illi datum est a Deo; nemo enim potest hæc usurpare, nisi cui id dederit Deus, juxta illud *Hebr.* v, 4: « Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo. » Deus enim cuique distribuit mensuram fidei et gratiæ ultra quam se efferre nequit, et quam recte usurpare potest et debet.

28. IPSI VOS MIRI TESTIMONIUM PERHIBETIS (Graece *ἑαυτοῖς ὑμῶν μαρτυρίαν ἔδωκεν*, id est testes estis), QUOD DIXERIM: NON SUM EGO CHRISTUS; SED QUIA MISSUS SUM ANTE ILLUM, — ut scilicet ejus adventum praecam hominesque praepararem, velut ejus praecursor, minister, index et praeco, q. d. Scitis me semper professum esse quod non sim Christus, sed praecursor Christi, ergo me jam sollicitatis ut ego hæc dicta mea revocem, ac me Jesu praeripiam, illique nomen Christi suffure, illudque mihi arrogem? Sane hæc intoleranda foret superbia, inconstantia, injuria et blasphemia: sinite ergo me meo officio contentum vivere, necumque Jesu viam praeparate, illique quasi Messie, Deo et Domino meo et vestro, vos totos addeite et servite.

29. QUI HABET SPONSAM (cui sponsa assignata et desponsa est), SPONSUS EST; AMICUS AUTEM SPONSI QUI STAT, ET AUDIT EUM, GAUDIUM GAUDET PROPTER VOCEN SPONSI. HOC ERGO GAUDIUM MEUM IMPLETUM EST. — q. d. Jesus Christus per incarnationem despondit sibi Ecclesiam, sive totam cæterum populi fidelis, huicque ille a Deo addictus est, quasi sponsa sponso. Jesus ergo est verus Ecclesie sponsum, et sponsus a toto populo fidei summe acceptandus, amandus et colendus est. Quid mirum ergo, si totus populus me relicto ad illum confluat? Ego enim non sum sponsum, puta Christus, sed amicus sponsi Christi: quare illi non invidio hunc populi conflatum, sed ut amicus ejus mire gaudeo, quod tanto dignus sim habitus ministerio, ut sicut sponsi paranympus, utque sponsam, id est: populum fidelem, ad illum traducam, ut omnes eum velut Messiam suum agnoscant, ament et reverentur, ab eoque omnem gratiam et gloriam expectent; ille enim est sponsum sponsæ, id est caput et princeps totius Ecclesie.

Alludit ad paranympus, qui sponso erant intimi et familiarissimi, adeo ut ad ipsum cubile et thalamum nuptialem, cæteris exclusis, admitterentur, ideoque amici sponsi vocabantur. Talis enim erat Joannes Christo. « Sponsum, » ait Cyrillus, celebratissime princeps Jesus est; minister

ego, eaque dignitas mea, ut infer amicos sponsi numeratus, vocem sponsi audiam. Nolite in me sponsi coronam querere; » sponsi enim coronam nuptialibus coronantur quasi principes et reges totius familie, juxta illud *Isaie* lxi, 10: « Quasi sponsum decoraturi corona. » Unde Claudiæ, in nuptiis Honorii Imperatoris, hoc Epithalamiam canit:

Tu festas Hymenæe faces, tu Gratia flores
Eligo, tu geminis Concordia necte coronas.

Et Plutarchus, in Vita Alexandri Magni, asserit eum fuisse coronatum, cum uxorem duxit. Est enim corona symbolum hilaritatis, lætitiæ, gratulationis, pulchritudinis, exultationis: quæ omnia abundant in nuptiis et sponsis.

De hisce nuptiis spiritualibus Christi, in quibus multitudo fidelium, quasi sponsa per fidem, gratiam et charitatem, Christo quasi sponso despondetur, dixi *Matth.* xxi, 2.

Nota: Joannes, cap. i, vocavit « servum Jesu, adeoque indignum se esse, qui ejus calcos solvat, professus est; hic vero vocat se *amicum* ejusdem, quia hæc est Jesu Dei que nostri dignitas, ut fideles suos servos in amicos, imo filios sibi assicet et adoptet. Vocat autem Joannes hie potius se *amicum*, quam *servum*, quia servus sepe videt felicitati hororum; amicus autem non, sed illi cooperantur illamque promouent, ac de ea gaudent et exultant. Sensus ergo est, q. d. Ego Joannes adeo non doleo, nec invidio Jesu, quod totus populus ad eum velut Messiam confluat, quia ejus intimus sum amicus, summeque eum amo, atque ut amicus satagi semper et satago populum fidelem a me ad ipsum amandare, quasi sponsam ad suum sponsum. Hoc enim fuit meum officium, ad quod me Deus misit in mundum, ut scilicet Synagogam, sive Judæos omnes ad Jesum, quasi suum Messiam adducam. Ita S. Chrysostomus, et ex eo Theophylactus: « Hoc, inquit, effecturus veni, et tunc maxime dolerem ego pronus si non fieret: si ad sponsum sponsa, hoc est populus non accederet; non autem nunc cum testimonium nostrum re comprobatur, et onus quod mihi conceditum fuerat, video profecisse. Hoc mihi curæ fuit, et propterea omnia feci: cum vero in presentia certissimè videam, gaudeo et exulto. » Idem facit doctor, concionator, pastor, ut fideles non sibi, sed Christo conquirat, addicat et tradat, ut faciat Paulus, dicens: « Respondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo, » *II Cor.* xi.

QUI STAT, ET AUDIT EUM, GAUDIUM GAUDET PROPTER VOCEN SPONSI. — q. d. Ego Joannes asto sponso Christo, quasi minister, silensque audio « vocem sponsi » cum sponsa sua ad me colloqueretur; non autem sponsam mihi ipse appeto et audio, sed summe gaudeo, quod vocem ejus audire merear: scilicet audivit Joannes tum baptizatus, tum in carcere existens miracula et praedicationem

Christi, ideoque discipulos suos ad eum transmisit, *Math. xi.* Innui hic Joannes sibi imminere silentium, ut scilicet officio suo defunctus, a predicando et baptizando cesset, ac locum cedat Christo, illique velut cursu peracto lampada tradat: quod paulo post factum, cum Herodem apprehendens ob adulterium cum Herodiade, ab eodem in carcere defrutus est. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

Hoc ergo gaudium meum impletum est, — *g. d.* Corpi gaudere cum; Deo revelante, cognovi instare adventum Christi; magis gavisus sum cum eum presentem vidi et audivi; at cum totum populum ad eum confluere intellexi, meum gaudium impletum et perfectum extitit. Hujus enim unius gratia ego predicavi, baptizavi totamque vitam meam transegi.

30. ILLUM OPORTET CRESCERE, ME AUTEM MINUI. — « Crescere, » scilicet concursu populi, predicationis celebritate, auctoritate, miraculorum copia et gloria, adorationis religione et cultu, ut totus mundus eum ut Christum agnoscat, amet, colat, adoret; me autem ut merum ejus præcursorem et ministrum aestimet: sicut lucifer (sive stella Veneris) in aurora fulgens, sole appropinquante, per ejus splendorem obscuratur. Ita S. Cyrillus, quem audi: « Quousque profunditas aeris nocturnis tenebris obscuratur, auro fulgore gloriæ integra splendens luciferum, magna omnes prædicant admiratione. Cum autem ad ortum sol festinare videtur, cumque lux ejus nostrum hunc orbem aliquantum illuminaverit, cedit sensim majori lucifer, et Joannis verba non injuria dicere posset: illum oportet crescere, me autem minui. » Sic et S. Chrysostomus ac Theophylactus, quem audi: « Crescit Christus secundum quod paulatim manifestat se per signa et miracula, non secundum profectum in virtutibus, absit; hoc enim Nestorii deliramentum esset. »

ME AUTEM MINUI, — non virtute, nec sapientia, nec meritis; in his enim assidue crevit Joannes usque ad martyrii lauream; sed quoad honorem, auctoritatem, concursum populi, predicationem et baptismum; *g. d.* « Meum feci officium, » jam cessabo, ait Chrysostomus. Ejus rei symbolo Joannes natus est mox post solstitium æstivum, cum dies incipiunt decrescere et minui, puta die 24 junii; Christus vero natus est paulo post solstitium hiemale, cum dies brevissimi crescere incipiunt, puta die 25 decembris, uti solerter annotarunt S. Chrysostomus, Iomil. *De Nativitate S. Joannis*; S. Ambrosius, *serm. 2 De Natali Domini*, et S. Augustinus, *Quest. LVIII*, *interr. 83*.

31. QUI DESURSUM VENIT, SUPER OMNES EST. — Dat causam cur Jesum crescere oporteat, se vero minui; nimirum quod Jesus desursum, id est de caelo ex sinu Patris, quasi unigenitus Dei Filius (« qui ex superiore germinavit radice paternam conservans naturam, » ait Cyrillus), venit in terram carnem assumens: quare ipse « super

omnes est, » id est non tantum me Joanne; sed et omnibus angelis, hominibus et creaturis longe superior est, utpote omnium creator et dominus, ideoque ab omnibus devotissime recipiendus, diligendus, colendus et adorandus.

32. QUI EST DE TERRA, DE TERRA EST, ET DE TERRA LOQUITUR. QUI DE COELO VENIT, SUPER OMNES EST. ET QUOD VIDIT ET AUDEVIT, HOC TESTATUR; ET TESTIMONIUM EJUS NEMO ACCIPIT. — Joannes componit et præponit Christum sibi, quasi coelestem tereno; quantum ergo caelum eminet terre, tantum Christus supereminet Joanni, juxta illud: « Primus homo de terra terrenus, secundus homo de caelo coelestis, I Cor. xv, 47. Vide ibi dicta.

Sensus ergo est, *g. d.* « Qui de terra » natus est, uti ego Joannes natus sum, ac de terra plasmatus et formatus est, instar Adæ, hic terrenus est, et « de terra, » id est terrena loquitur, sic vers. 6, hominem de carne natum vocavit *carnem*, id est carnem. Hoc autem in Joanne verum est. *Primo*, si ejus nudam naturam spectes, et seclusa Dei gratia, vocatione et revelatione: sic enim Joannes non nisi ferreus et terrenus erat, nec nisi terrena speciebat; quia « si quid divinum audisti a Joanne, illuminantis est, non recipiendis, » ait S. Augustinus, quasi dicat, id accepit a Deo, non habet a se.

Secundo, id verum est, si Joannes confatur cum Christo, cujus origo, natura et loquela longe sublimior erat Joanne, et plane coelestis divinaque, ac consequenter omnino efficax ad animos hominum, quocumque vellet, promovendus, per internam gratiam, quam cum verbis suis animis audientium interius inspirabat et imprimebat, uti notat S. Cyrillus.

ET QUOD VIDIT ET AUDEVIT (id est quod cognovit, quod intellexit), HOC TESTATUR, — scilicet ipse Christus. Est catachresis. In divinis enim idem est *videre et audire*, idemque quod cognoscere; sed *videre* significat evidentiam rerum cognitarum, auditus originem, quod scilicet huc omnia a Patre cum essentia divina accepit, puta omniscientiam et *noësciam*.

NEMO ACCIPIT, — id est pauci accipiunt. Est hyperbole. Ita S. Chrysostomus; licet enim multi confiterentur ad Jesum, tamen hi, præ cæteris domi manentibus et Christi predicationem negligenter, erant pauci, atque inter hos paucos alii Christum credebant, alii non credebant, uti Scribæ, Pharisei et eorum assectæ. Tangit Joannes suos discipulos, ait Chrysostomus, cæterosque Judæos, ait Euthymius, quod pauci ad eum veniant, pauciores in eum credant.

33. QUI ACCIPIT (vel accipit) EJUS TESTIMONIUM (illi credendo), SIGNAVIT QUIA DEUS VERAX EST. — Pro signavit, græce est *σημαίνει*, id est sigillavit, sive sigillo (σημαίνει) enim est sigillum) suo obsignavit et confirmavit, *g. d.* Qui recipit Christi testimonium illique credit, hic eo ipso testatur et quasi adhibito suo fidei sigillo obsignat, profectur et confirmat veracem esse Deum Patrem, qui

per Filium, quasi per os proprium loquitur res verissimas et divinas; Filius enim illas a Patre audivit et accepit. Aut, ut Cyrillus, talis profectur Deum Filium esse veracem, qui hæc ipsa loquitur, *g. d.* Qui credit Deo ejusque Filio, magnum honorem deferat Deo, quia credendo profectur ipsum esse veracem, adeoque esse primam et infallibilem veritatem. Sicut ex adverso qui non credit, valde inhonorat Deum, quia reipsa facit eum fallacem et mendacem: quæ summa est Dei injuria, contemptus, ignominia et blasphemia. Hoc est quod Joannes ait, *epist. 1, cap. v, 40*: « Qui credit in Filium, habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, quod Deus testificatus est de Filio suo. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus. » Vide ibi dicta. Paulo aliter Aleuinus: « Sigillavit, inquit, id est signum speciale in corde suo quasi singulare aliquid et speciale, hunc esse verum Deum, qui missus est ob salutem humani generis. »

Porro, Deus dicitur signare et sigillare sua dicta et oracula, dum ea per miracula, quasi sigilla sua confirmat; homo vero dicitur signare et sigillare eadem dicta Dei, cum eadem credit esse vera et a Deo quasi a prima veritate profecta. Fides ergo est sigillum quo obsignamus dicta Dei; credendo enim profectur et confirmamus illa esse vera et divina, sicut rex suo sigillo confirmat suas litteras.

Denique Joannes Alba, *Elect. S. Script., cap. LXXVII*, sic explicat, *g. d.* *IVVS* « signavit, » id est elegit, et in mente sua designavit descripsitque ad vitam æternam illum qui accepit testimonium ejus, puta qui credit in Christum, « quia Deus verax est, » ut vitam æternam, quam fidelibus promisit, veraciter eisdem largiatur. Sed hic sensus videtur torquere verba S. Scripture. Aliud enim est signare electum, aliud signare Dei testimonium. Hic tamen sensus quadrat illi loco *Joan. vi, 27*: « Hunc enim Pater signavit Deus, » de quo ibidem.

34. QUEM ENIM MISIT DEUS, VERBA DEI LOQUITUR; NON ENIM AD MENSURAM DAT DEUS SPIRITUM. — Probatur quod dixit, eum qui credit Jesu Christo, sigillo fidei suo signare et testari quod Deus sit verax, eo quod Jesus, quem e caelo misit Deus in terram, ut in carne assumpta homines doceret et salvaret; Jesus, inquam, non sua, sed Dei militentis se verba loquitur, *g. d.* Verba Jesu sunt verba Dei Patris, ipse enim eadem dedit Jesu: quare qui Jesus credit, hic in Deum Patrem credit; Deus enim Jesum misit, et Dei sunt verba, quæ Jesus loquitur. Ita Euthymius.

NON ENIM AD MENSURAM DAT (Jesu Christo Filio suo) DEUS SPIRITUM, — hoc est dona Spiritus Sancti. Dicit dat, non dedit, quia quæ Deus semel dedit Christo, eadem semper dat per conservationem et continuum influxum; conservatio enim non

est aliud quam rei create continuatio, et continuata quasi creatio. Sensus est, *g. d.* Jesus a Deo missus, verba Dei omniaque divina mysteria eloquitur et prædicat, quia Deus hæc ei communicat sine mensura, et quasi immense: nec enim Deus ita pauper aut parvus est, ut certam habeat spiritus mensuram, quæ majorem dare non possit; infinita enim in Deo est hæc spiritus opulenta, quam Jesu, utpote Filio suo, dat et communicat. Licet ergo vos, o discipuli, in hoc Joanne magistro vestro, magnam videatis divini spiritus in predicando vim et efficaciam; tamen scilicet in Jesu longe esse majorem, imo in eo esse omnem spiritus plenitudinem; in Jesu, inquam, tum qua Deus est, tum qua homo: qua Deus enim, « substantialiter in seipso spiritum possidet, » ait Cyrillus; qua homo est, in ipso « inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, » *Coloss. ii, 9*. Unde « vidimus eum plenum gratiæ et veritatis, » ait *Joan. i, 14*, « ac in eo omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi sunt, » *Coloss. ii, 3*. Ita S. Augustinus: « Hominibus, ait, ad mensuram dat, unico Filio non dat ad mensuram. » Et S. Chrysostomus: « Nos omnes ad mensuram operationem spiritus accipimus (juxta illud: Et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei, *Rom. xii, 3*), ille vero sine mensura. »

Dices: Ergone Christus, ut homo est, accipit spiritum et gratiam, absolute et physice immensam et infinitam? Respondeo: Non; hoc enim fieri nequit, nec hujus capax est anima Christi creata et finita: dicitur ergo sine mensura illi datus spiritus, eo quod Deus abundantissime omnes gratias omniaque dona sua illi communicavit, ut capiti Ecclesie (1); ut, scilicet, ipse illa in homines fideles, quasi in membra sua disperiret et distribuere, certa mensura ad libitum: esto enim fideles essent sine mensura et numero, ac successive innumeri et infiniti; tamen Christus quasi caput in omnes, quasi in membra sua, spiritum et gratiam suam influeret. Vide D. Thomam et scholasticos, *III part., Quest. VII*, *art. 44 et 49*, et tota *Quest. VIII*, ubi disputant, an gratia Christi fuerit infinita. Audi S. Hieronymum, in *cap. xi Isaie*: « Super hunc florem, qui de trunco et radice Jesse, per Mariam virginem repente consurgit, requiescet spiritus Domini: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis habitare corporaliter, nequaquam per partes, ut in cæteris Sanctis, sed juxta Evangelium eorum, quod Hebræo sermone conscriptum legitur Nazarii: Descendat super eum omnis fons Spiritus Sancti. »

Quocirca quidquid Jesus agit, quidquid loquitur, hoc sanctum, hoc spirituale, hoc divinum est; totus enim possidetur a Spiritu Sancto; ille

(1) Insuper, ad mensuram, Græco in *μετρον*, id est ad litteram quasi *μετρον*, *parce, modice*. *Conf. Act. xxi, 28; Judith. vii, 21.*

eum regit, agit, movet; ille verba quæ loquitur, cordi et ori ejus inserit; ille miracula, quibus dicta sua confirmat, per eum operatur et patrat: quare qui eum recipit et in eum credit, Deum Patrem et Spiritum Sanctum recipit, in eumque credit, ac credendo signat et confirmat quod Deus verax est: secus fuit in Joanne Baptista et Prophetis, qui non hæc possidebantur a Spiritu Sancto, quin et multo agere et dicere possent ex proprio spiritu, idcirco falli et fallere, ut falsus est Nathan propheta, Davidi quasi ex ore Dei dicens, ut fabricaret templum, II Reg. VII, 3.

38. PATER DILIGIT FILIUM; ET OMNIA DEDIT IN MANU EJUS. — *g. d.* Sicut Deus Pater diligit Filium sine mensura, sic « omnia » dat « in manu, » id est in arbitrio et potestate ejus sine mensura; « omnia, » scilicet corporalia et spiritalia, omnia quæ in celo et in terra sunt, ac consequenter omnia dona Spiritus Sancti, ut ea ad libitum in fideles suos distribuatur. Rursum, « omnia, » id est omne jus quod S. Trinitas in homines et res creatas habet, hoc dedit Filio, non solum qua Deus, sed et qua homo est, ut possit de iis facere quicquid voluerit. Vide dicta *Math.* XXVII, 18. Audi Euthymium: « Tanquam Deus omnia habebat (omnia siquidem per ipsum facta sunt), hoc tamen etiam dedit ei tanquam homini. Conventienti autem modo dictum est: Diligit et dedit,

sicut inter homines dicitur. Solent namque patres diligere filios, eisque tradere quæ sua sunt. »

36. QUI CREDIT IN FILIUM, HABET VITAM ÆTERNAM. — « Habet, » in spe ac jure, quasi in radicis et semine, sed necdum in re et fructu, aut etiam actu. Habet enim fidem et gratiam, quæ ei jus tribuit ad gloriam; sed gratiam inchoatam in spiritali Dei cognitione et amore, quæ perficietur post mortem in celo. Sic *Joan.* XVII, 3, dicitur: « Hæc est vita æterna (id est, hæc est via et inchoatio vite æternæ), ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. » Est metonymia.

QUI AUTEM INCREDULUS EST FILIO, NON VIDEBIT (non sentiet, non fruetur, non percipiet) VITAM, SED IRA DEI MANET SUPER EUM. — « Manet » æternamque manebit, « ira, » id est Dei vindicta et gehenna, « super eum, » id est semper eum puniet, ait Euthymius, per omnem eternitatem. Audi Cyrillum: « Vitam non videbunt, id est nec quantum ad visum quidem pertinet nudum, ad vitam Sanctorum pervenire poterunt, non attingent illam beatitudinem, non gustabunt illa gaudia, non videbunt veram vitam; supplicia enim cruciabuntur, quod omni morte tristius est, in solo sensu dolorum animam in corpore retenturi. »

Hucusque Joannis elogium de Christo ad discipulos, quibus illi sensum ad Christum traducti sunt.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Narrat colloquium Christi cum Samaritana, quo Christus eam docet Deum adorandum esse in spiritu et veritate, sequi esse Messiam. Secundo, vers. 32, Christus Apostolis mirantibus ejus cum muliere colloquium, respondet suum cibum esse facere voluntatem Patris, circa messem et salutem hominum. Unde confluentibus ad se Samaritis prædicans, multos ex eis convertit. Tertio, vers. 46, sanat filium regni.

1. Ut ergo cognovit Jesus quia audierunt Pharisei quod Jesus plures discipulos facit et baptizat, quam Joannes, 2. (quanquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus), 3. reliquit Judæam, et abiit iterum in Galilæam. 4. Oportebat autem eum transire per Samariam. 5. Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar: juxta prædium, quod dedit Jacob Joseph, filio suo. 6. Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta. 7. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus: Da mihi bibere. 8. (Discipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent.) 9. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Judæus cum sis, bibere a me possis, quæ sum mulier Samaritana? non enim contantur Judæi Samaritanis. 10. Respondit Jesus, et dixit ei: Si scires donum Dei, et quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. 11. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam? 12. Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii ejus, et pecora ejus? 13. Respondit Jesus, et dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum; qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: 14. sed aqua, quam

ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. 15. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire. 16. Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum, et veni huc. 17. Respondit mulier, et dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non habeo virum: 18. quinque enim viros habuisti, et nunc, quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti. 19. Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu. 20. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet. 21. Dicit ei Jesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitur Patrem. 22. Vos adoratis, quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est. 23. Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales quærit, qui adorent eum, qui adveniunt ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare? 34. Dicit eis Jesus: Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus. 35. Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, et messis venit? Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albae sunt jam ad messem. 36. Et qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam æternam; ut, et qui seminat, simul gaudeat, et qui metit. 37. In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, et alius est qui metit. 38. Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis. 39. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci. 40. Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. 41. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus. 42. Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam credimus; ipsi enim audivimus, et scimus quia hic est vere Salvator mundi. 43. Post duos autem dies exiit inde, et abiit in Galilæam. 44. Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia Propheta in sua patria honorem non habet. 45. Cum ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidissent quæ fecerat Hierosolymis in die festo, et ipsi enim venerant ad diem festum. 46. Venit ergo iterum in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. 47. Hic cum audisset quia Jesus adveniret a Judæa in Galilæam, alit ad eum, et rogabat eum ut descenderet, et sanaret filium ejus; incipiebat enim mori. 48. Dicit ergo Jesus ad eum: Nisi signa et prodigia videritis, non creditis. 49. Dixit ad eum regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. 50. Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit. Credit homo sermone quem dixit ei Jesus, et ibat. 51. Jam autem eo descenderet, servi occurrerunt, et ei nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret. 52. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. 53. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit; et credidit ipse, et domus ejus tota. 54. Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cum venisset a Judæa in Galilæam.